

Kafkasyanın Alp Volkanikliğinin Evrimi ve Tektonikle İlişkisi^(*)

M. B. LORDKIPANIDZE

Gürcistan SSC Bilimler Akademisi Jeoloji Enstitüsü, Tiflis

G. S. ZAKARIADZE

(SSCB)

ÖZET

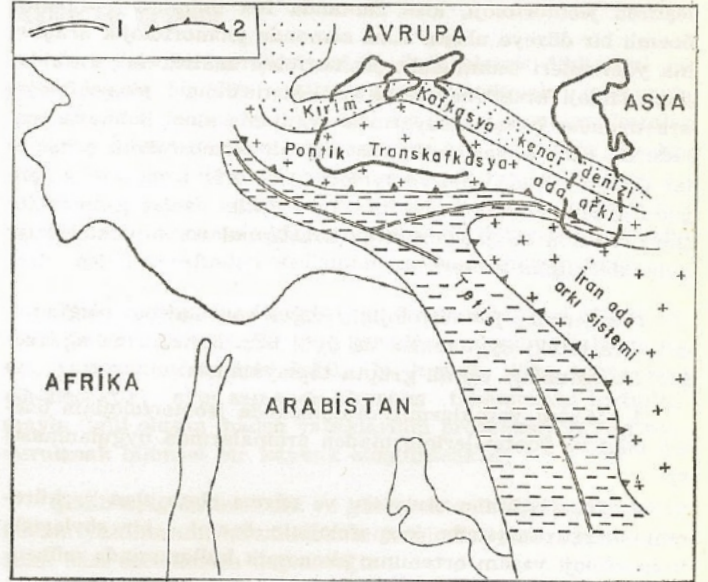
Kafkasların Alpin Jeoloji geçmişi Avrasya kıtasının eski etkin kenarının bir bölümünün evrimini örnekler. Gelişiminin üç ana aşaması ayırılmıştır: 1) Çarpışma öncesi aşama (Jura-Neokomyen), Kafkasya yöresindeki okyanus türü havzanın kuzeyde Transkafkasya ada yayı ve Büyük Kafkas kenar denizi (bu çift Doğu Avrupa kıtasının Batı Pasifik türü etkin kenarını temsil ederler) ile sınırlandırıldığı dönemdir; 2) Çarpışma aşaması (Albiyen-Alt Senonyen), okyanus havzasının kapanış ve Transkafkasya ada yayıyla Ermenistan-Nakiçevan-yen sialik bloğunun çarpışması dönemidir; 3) çarpışma sonrası aşama iki altaşamaya ayrılmıştır, a) jeodinamiğiyle şimdiki Akdenize kıyaslanabilecek Akdeniz-türü etkin kenar altaşaması (Paleojen), b) kıtasal blokların üstüste yığıldığı, genel yükselme ve Kafkasya kıvrımlı dağsıralarının oluştuğu dağoluşumu alt aşaması (Miyosen-Kuvarterner).

Dört ana Alpin volkanik dönemde yukarıdaki tektonik aşamalara uyar (Jura-Neokomyen, Apsiyen-Üst Kretase, Paleojen ve Üst Miyosen-Kuvarterner).

İlk üç dönem etkin kıta kenarının gelişimini niteler ve görel olarak kısa sıkışma, yükselme ve volkanik durgunluk dönemleriyle izlenen, genel yayılma ve batma koşullarında görülür. Bu dönemlerin herbiri çatışan bir çift üretmiştir-ada yayı türü bir andezit kuşağı ve kenar denizi ya da yay arası havzaların bazaltik dizileri. Bu çift volkanik kuşakların bazı yaygın jeokimyasal nitelikleri yitme zonları üzerindeki magma türetici koşulların göstergesidir. Son Üst miyosen-Kuvarterner dönem Büyük ve Küçük Kafkaslar'ın dağsı bacalarının genel yükselimiyle eşzamanlıdır. Önceki dönemlerden farklı olarak bu sonucunun bazaltik ve kalkalkalin dizilerinin yerleri ayrılmaz, bazaltlar çokluk volkanik etkinliğin son belirtilerine bağlanır.

(*) Tahir ÖNGÜR tarafından türkçeleştirilmiştir.

Bu sonuçların kalkalkalin dizileri önceki volkanik dönemlerin bileşimini çok andırır. Yalnızca Kafkasya'nın ana bir enine yapıyla ilişkili kuzeye yönelik Akdeniz yeni volkanik kuşağı Üst Pliyosen-Kuvarterner volkaniklerinde TiO_2 ve MgO çok yüksektir.

Kafkasların Mezozoyik volkanik kuşakları batı da Pontidler, Istranca ve Srednogori'ye uzanır. Doğudaki yayılımları henüz sorunsaldır. Kafkasların Senozoyik kuşakları Akdeniz kıvrım kuşağının büyük bölümü boyunca kesiksiz olarak izlenebilir. Kafkaslar ve Türkiye'de ofiyolit kenet zonları örter ve Mezozoyik andezitik kuşaklara göre güneye yayılır, böylece Senozoyik sırasında levha şekillenmelerindeki önemli bir düzenlenmeyi gösterir.